

УДК 81'276.6:62:81'367.5

Біленко Т. Г.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФАХОВИЙ (ТЕХНІЧНИЙ І НЕТЕХНІЧНИЙ) ТЕКСТ ЯК ОДИНИЦЯ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ТИПОЛОГІЯ, СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ

Одним із напрямків сучасних досліджень у сфері лінгвістики є розгляд основних особливостей і закономірностей функціонування різних видів і типів текстів наукового стилю, а також його специфіки в результаті взаємодії мовних і позамовних чинників. Характеризуючи тексти за функціонально-стильовим підходом, враховують ознаки позамовні (сфера людської діяльності в суспільстві, сфера спілкування, функції мови і функції

мовлення) і власне мовні (функціонально стилістичне розширення засобів мови).

На сьогодні достатньо вивченими й узагальненими є деякі особливості наукових текстів: їх історія (Ахманова О. С., Городецька Л. А.), типи наукового тексту (Кудасова Л. І.), особливості текстових структур, характерних для науково-технічних текстів (Непийвода Н. Ф.), лінгвостилістичні та прагматичні особливості наукової комунікації (Ільченко О. М., Карабан В. І., Кожина М. М., Онуфрієнко Г. С. та ін.). Однак засоби й прийоми організації інших текстів різнопланового жанровостилістичного й політекстуального характеру ще потребують конкретного вивчення. Актуальність роботи зумовлена недостатнім розглядом особливостей взаємодії мовного та позамовного в межах наукового тексту саме з функціонально-стилістичної позиції. Дослідження з обраної теми визначається важливістю подальшого розвитку лінгвістики тексту за цілою низкою напрямків, один з яких пов'язаний з виявленням механізмів, що здійснюють реалізацію інформаційного потенціалу тексту. Мета роботи полягає у визначенні компонентів побудови тексту як складного мовленнєвого утворення, детермінованого мовними та позамовними чинниками. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: виявити типовість та відмінність компонентів тексту; виявити особливості механізмів реалізації технічної та нетехнічної інформації. Матеріалом дослідження стали різні фахові наукові тексти (з фізики, обчислювальної техніки, електроенергетики та літературознавства), а також термінологічні й тлумачні словники. У наш час текст став повноправним об'єктом лінгвістичного дослідження. Увага лінгвістів до тексту як основної одиниці комунікації висуває цілу низку завдань, одне з яких і пов'язане з виявленням основних механізмів, що здійснюють реалізацію смислової інформації тексту. Основними мовними засобами наукового технічного стилю є велика кількість термінів, схем, таблиць, графіків, абстрактних (часто іншомовних) слів, наукова фразеологія (стійкі термінологічні словосполучення). Часто вони повністю відсутні в лінгвістичному тексті, у якому наявні: цитати; уживання емоційно-експресивних синонімів, суфіксів, багатозначних слів, художніх тропів, індивідуальних неологізмів.

Структурна організація наукових текстів не існує сама по собі, вона органічно вплетена в тканину сучасних розробок і має індивідуальні засоби вираження, бо відображає різні наукові знання. Існують певні відмінності в структурній, змістовій організації компонентів науково-технічного та науково-гуманітарного текстів, що зумовлено характером відображуваної в них наукової інформації. Технічний науковий текст орієнтований на спеціаліста, який володіє необхідними знаннями для розуміння змісту інформації тексту. Разом з тим автор наукового тексту намагається не тільки

повідомити наукову інформацію, але й створити умови для її адекватного сприйняття. Для того, щоб замисел автора був адекватно декодований читачем, здійснюється виділення тих елементів інформації, на які читачу необхідно звернути особливу увагу, напр.: *Дворівневі цифрові синтезатори частоти (ДЦСЧ) можуть бути реалізовані на основі накопичувального суматора (НС), до складу якого входять комбінаційний суматор КС, регістр R_2 і елемент множення*. Для технічного тексту характерним є максимально лаконічне формулювання заголовку, вступу, тексту, висновків, що відповідає темі та змісту дослідження та чітко розкриває їх. Прямо протилежним цьому є структурно-стилістична організація наукового тексту гуманітарного спрямування, з надзвичайно складним синтаксисом, який поєднується з елементами образності, експресивності, оцінності, що дозволяє говорити про цілий ряд стилістичних прийомів. Це стосується конотаційних характеристик, де вони, з одного боку, можуть бути функціонально-стилістичними (або стильовими), тобто виражати особливу тональність наукового стилю, а з іншого – можуть складатися з оцінного компонентів.

Отже, українське наукове мовлення має ряд типових ознак. Однією з них є вживання великої кількості термінів – основних носіїв інформації. Однак функціонально-стилістичні особливості наукового мовлення відображають особливості наукового пізнання і наукового мислення, що знаходить віддзеркалення в мовній формі, тобто в певному доборі та вживанні термінів. Технічні та лінгвістичні тексти відрізняються не тільки за характером ключових елементів інформації і вжитих для їх виділення засобів, а також і за функцією, яку вони відіграють в актуалізації семантики тексту. Різниця виявляється і в тонкощах опису та побудови дослідження, де в технічному тексті основне навантаження робиться на логіку, а не на емоційно-чуттєвий бік того, що викладається.